

MARGARETA STERIAN

STĂNUȚA CREȚU

STERIAN, Margareta (16.III.1897, Buzău – 9.IX.1992, București), pictoriță, scriitoare și traducătoare. Este fiica Aureliei (n. Iosif) și a lui Iancu Vainberg, comerciant înstărit, evrei născuți în România. Fiindu-i dat să „înlocuiască” pe mama sa, sensibilă poetă și muziciană, moartă la 22 de ani, pe lângă bunica (o femeie care, singură, pierzându-și unicul copil, face din nepoată centrul și rostul existenței), ignorată de tatăl recăsătorit, o „iesoimă”, o vitregită de soartă, cum i se spunea, S., urmând cu fermitate un drum propriu, va ști să transforme profunda, efervescenta-i emotivitate, visul și reveria compensatoare ce i-au aureolat copilăria, în „rugul arzător” al artei sale. Dacă la 5–6 ani deprindea, luând lecții în particular, franceza și engleza, după clasele primare la Școala anglicană din București, înscrierea, la cerere, într-o încercare de a se elibera din familia tatălui, la un liceu cu internat, Școala evanghelică din București – „cea mai mare școală germană din străinătate” –, a pus-o în fața necesității de a învăța singură limba, însă proba a fost trecută cu succes. Aici a avut ca profesor de română pe scriitorul Ioan Slavici (la care a putut vedea „o rară politețe față de viață”); profesorul de desen Richard Canisius, pictor-gravor, a încurajat-o, descoperindu-i talentul. În vacanțe, în orașul natal, lucra cu pictorul Gore Mircescu. Între 1926 și 1929, face studii de artă la Paris, în Academia Ranson, sub îndrumarea lui Georges Braque, Amédée de la Patellière, Roger Bissière, și la École du Louvre, unde frecventează cursul de istoria artei, ținut de Louis Hautecoeur, și pe cel de istoria sculpturii, ținut de Paul Vitry; descoperă acum magia marilor muzee. Prin poetul Paul Sterian, cu care era căsătorită, la întoarcerea în țară, în 1929, în cadrul Seminarului de sociologie, etică și politică al Universității din București, condus de Dimitrie Gusti, participă la campania de studiere monografică a satului Drăguș (din ținutul Făgărașului), experiență, pentru

* Rubrica de față a fost inaugurată în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XLII–XLIII, 2002–2003.

ea, fundamentală, datorită revelației asupra fondului arhaic al tradiției și culturii populare. Realizează portrete de țărani și de copii, prezentate, odată cu lucrările Seminarului, în București și Dresda. Prima „personală”, tot în 1929, este încununată de Premiul pentru pictură al Ministerului Artelor. Va fi o prezență constantă și o animatoare a expozițiilor colective, trăind fructuoase contacte în mijlocul avangardei românești interbelice: „Grupul nostru”, „Criterion”, „Arta nouă”, „1934”. Alături de Marcel Iancu, abordează tehnicile ceramicii și frescei, creează costume și decoruri pentru baletul Operei Române; publică în „Adevărul literar și artistic” (1928–1929) studii având ca obiect dansul, în „Vremea” (1930), încercări eseistice de teorie a artelor plastice, versuri, traduceri literare, în „Cuvântul” (1932), „Azi” (1932), „Familia” (1932–1934). În 1933, odată cu cea de a doua „personală”, este prezentă în Expoziția de artă modernă românească, găzduită de Palatul Expoziției Naționale de artă futuristă din Roma, manifestare ce s-a aflat sub egida poetului F.T. Marinetti. Ziarele italiene „Il Messaggero”, „La Tribuna”, „Il Piccolo” și Marinetti, în articolul *Aerostat către futuriștii români*, din revista „Il Futurismo”, au avut cuvinte de prețuire la adresa colaboratorilor români. Călătorește cu Paul Sterian în America și ecurile întâlnirii cu „lumea nouă” se văd în pictură și în interesul pentru poezia americană, din care dă tălmăciri în „Cuvântul” (1932). În 1934, la Teatrul „Maria Ventura”, se joacă piesa polonezului Jerzy Tępa, *Spioana*, în versiunea realizată de Dusza Czara și de S. Tot în colaborare cu Dusza Czara, alcătuiește antologia *Poezia poloneză contemporană*, apărută în 1935. La a treia expoziție „Contimporanul” (1935), Henry H. Catargi, Marcel Iancu, M.H. Maxy, Milița Petrașcu și S. stau alături de personalități prestigioase ale timpului: Giorgio de Chirico, Léonor Fini, Pavel Tchelitchev, Léon Zack. Obține medalia de bronz la Expoziția internațională a artelor și industriei de la Paris (1937). Traduce din *Cartea orelor*, de Rilke, în „Viața românească” și „Revista Fundațiilor Regale” (1938, 1939). În anii 1941–1944, pânzele ei, cel mai ades portrete, au circulat fără semnătură ori sub pseudonim. Nici la editarea în 1943 (noi tiraje în 1945 și 1946) a trilogiei lui Eugene O'Neill *Din jale se întrupează Electra*, o colaborare cu Petru Comarnescu, nu îi apare numele ca traducătoare, S. fiind și cea care a realizat schițele de decor și de costume la montarea tragediei de către Teatrul Național din București. *Legea divorțului*, de Clemence Dane, tălmăcită de S. și de Ovidiu Constantinescu, este jucată de Teatrul „Maria Filotti”. În 1945 vede lumina tiparului prima sa culegere lirică, *Poesii* (cu prefața lui Perpessicius), în 1946, *Poeme*, traduceri din Walt Whitman, și, în 1947, o *Antologie a poeziei americane*, ce va fi completată și retipărită, sub titlul *Aud cântând America*, în 1973. Anilor de război le urmează o perioadă de o efervescență neobișnuită în plastică, marcată de succese deosebite (Muzeul de artă modernă din Paris îi achiziționează lucrări, Art Center din Tokyo

le difuzează în Japonia) și de abordarea unor tehnici noi – desenul zgâriat pe suprafața de culoare, peisajul imaginar lucrat în materii somptuoase, uleiuri fine și fire de nisip, colajul, artă decorativă de o factură originală (galeriile Katia Granoff din Paris i-au expus în 1968 tapiseriile), stilizări arhetipale în ceramică (impulsionate de prețioasa prietenie și colaborare cu vizionarul ceramist Constantin Bulat), o grafică de transparențe și de semne, amintind stampa japoneză. Scriitoarea se dezvăluie, an după an, prin cărți de poezie și proză: *Poeme*, 1969, *Evocări de călătorie*, 1970, *Castelul de apă*, 1972, *Soare difuz. Poeme*, 1974, *Din petece colorate. Povestiri*, 1977, *Poeme. Imagini. Proze*, 1977, *Oblic peste lume. Proze*, 1979, *Poeme*, 1983, *Culorile cântecului*, 1984, *Ecran. Poeme*, 1985, *Viața prin hublou*, 1986, *Poezii. 1945–1986*, 1988. Iar ca traducător se oprește la William Faulkner (o culegere de nuvele, *Victorie*, 1958) și John Aldridge (*Aur și nisip*, 1962), la vechea lirică irlandeză (*Măhnirea e mai grea decât marea*, 1974) și la cea britanică (*Eternă bucurie-i frumusețea*, 1977). Totodată, transpune în engleză și ilustrează *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu* (1982). Apare în „Ramuri”, „Familia”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „România literară”. Câteva încercări de a traduce dramaturgie (din Paul Claudel, *La Ville – Orașul*, din Paul Morand și Henri Duvernois, o comedie fantastică, *Sufletul lui Nicolas Swyders*, din J.K. Jerome), precum și volumul *Predici negre*, poeme de Vachel Lindsay, au rămas în manuscris.

S. a fost o individualitate creatoare complexă, prodigioasă și puternică. Vocația sa și multiplele ei manifestări nu s-au supus nici nevoii de înnoire dictată de spiritul timpului (obsedat tot pe atât de autenticitate, cât și de experiment, ori tehnici), nici unei, proiectate, complementarități. Printr-o intuiție adâncă și o muncă neobosită ajungând la un stil inconfundabil, S. a dat expresie unui potențial imaginativ, pentru ea, „impulsivă ca un vulcan” (K.H. Zambaccian), mereu surprinzător și viu. Fond recunoscut și „definit” drept „poesis” (Virgil Mocanu) sau „spirit poetic” (Lucien Regenbogen), „climat magic” (Olga Bușneag), „aură mistică” (Mariana Vida), „vibrație foarte intensă” (Dan Botta), „calitățile de vis și sentiment” (Eugen Ionescu), „matinală înfiorare de lucruri și de rosturile firii” (Dan Petrașincu). A fost colaboratoarea lui Marcel Iancu, prietenă cu Mircea Eliade și Mihail Sebastian, cu Victor Brauner și Milița Petrașcu, a prețuit pe Brâncuși, Țuculescu, Henri Catargi, i-a admirat pe Picasso, Henry Moore, Meštrović, dar și pe primitivii flamanzi ori pe Rembrandt, a fost contemporana suprarealiștilor, expresioniștilor, mișcărilor iconoclaste ale avangardei, dar a rămas în afara programelor și influențelor, explorând printr-o „gândire a imaginației” (Eugen Simion) adevărata-i cale: „Eu nu cunosc decât credința și contemplația”, mărturisea. Astfel, plastică și creație literară construiesc o spirală a interiorității (și

a identității), în care legenda rădăcinilor – individuale, ale neamului ori cele ce vin din înconștientul colectiv și universal – și „racordarea” vizibilului la invizibil apar ca viziune și aspirație ultimă. S. este poet în culoare, desen, cuvânt: posedă într-un foarte înalt grad, și transmite pregnant, acea uimire originară a omului în fața lumii, matricea lirismului. Chiar în pânzele necesar legate de realitatea imediată (portret, peisaj), supunându-se muzicii sufletului și, prin ea, unui ritm, perceput ca marcă a unității suprafirești a tot ce viază, S. lasă să se vadă semnele unei existențe magice. „Chimia ei sufletească e astfel, încât învăluie miracolul cotidianului în reverberații care duc spre oriental și arhaic” (Dan Hăulică). În pânze precum *Scuar parizian*, *Balcic*, *Peisaj bucureștean*, *Biserică în Poiana Țapului*, lumea aflată jos formează baza unui con ce antrenează într-o perspectivă suitoare, ca și cum Atotputernicul, desfăcând Înaltul ca pe un cort, ar primi oameni și lucruri în „Locuința sa”. Iar când „ochiul, unghi” este absent, o întindere glaucă ori o pastă de distribuție, grea, dar încărcată, expresionist, de reverberații transorizontice, „înghite” tabloul, spre a-l reda unității vaste (*Spre lacul Șerbanu*, *Așezare în deltă*, *Marea zăpadă*, *Central Park*, chiar *Bucătăria Cleopatrei* ș.a.) în care figurile par, printr-un susținut efect de artă naivă, „păpuși”, pradă unei imobilități aparente. S. exaltă, însă, spațiile salvatoare, așa cum le-a perceput încă din copilărie: cercul (albumul antologic *Zirkusbilder*, apărut la Berlin în 1983, o situează între mari maeștri ai picturii universale pe această temă), târgul sau bâlciul, spectacolul, într-un cuvânt. Aici, candoarea regăsită nu suprimă sugestia mai gravă, simbolică, legată de destinul omului, transmisă de dresajul animalului (*Lei și pantere*, *Dresură de cai*), de aspirația la eliberarea de povara terestră prin „zburătorii” cercului (*În echilibru*, *Lanțuri și turtă dulce la Moși*), de transfigurarea înfăptuită într-o lumină căreia nu numai reflectorul, ci întreaga reverberație miraculoasă a atmosferei îi sunt mărturie (*Călăreață de circ*, *În Moși*). După 1970, pictura e marcată de revenirea la arhaic, arhetipal și oniric, cu o focalizare obsedantă asupra măștii, procesiunilor funambulești ori fantastice. Lepădând natura în favoarea unei expresivități-însemn al sacrului, prin mască, creatoarea trăiește „ardoarea extatică a vieții spirituale” (I. Negoitescu, *Despre mască și mișcare*) și urmează, dincolo de schimbare, destinul nesfârșirii cosmice: „O procesiune este universul, în ordonată, splendidă mișcare”, cum gândea și Walt Whitman. S. s-a lăsat influențată de straniile umbre ale misterelor dionysiace și Lupercaliilor romane prezente în ceremonialul „cucilor” din Brănești, dar moștenirea folclorică se transmută în enigmatice simboluri ale dramei existențiale. Nefireștile sale „chipuri”, irealele scene (*Masca verde*, *calul invadator*, *Regele și Regina*; *Egipteanul*; *Balul măștilor*; *Legenda lui Paris*; *Nunta* ș.a.), fără angoasa carnavalescului din Goya sau Ensor, sunt momente ale unui dialog cu moartea, secreta dorință de exorcizare aducând în prim-plan nu

numai viziunea ancestrală a morții-nuntă-integrare în Tot, ci și cuplul, văzut ca eliberare de ceea ce Ion Barbu numea „dimensiunea, două”, dimensiunea scindării și inconsecvenței interioare, prin recucerirea, cvasi-alchimică, a întregului sufletesc: „Universul, uimit,/ de la mine așteaptă dezlegare./ Imensă e puterea visului de la-nceput!”, scria într-un poem.

Chiar dacă atinge uneori și melancolia unui „prea târziu” al izbăvirii („Sclipeau în jurul meu șiraguri de lumini,/ – îmi aținteam privirea în abis –/ în piept purtam spin roșu și nu voiam/ de el să mă despart nici chiar în vis.../ Nu ascultam goana clipelor, le lăsam în noapte să treacă/ iar în miezul lor să crească spinul strălucitor.../ Asta-i serbarea, e balul?! Pentru răscumpărare e prea târziu,/ putregaiul ar întina și pumnalul” – *Asta-i serbarea?*), odată cu pictura, poezia, alt drum al creației, a însemnat, pentru S., tot o cale soteriologică. Ca „neveghea”, neîmplinirea („pentru aur curat ce nepriceput făurar!” – *Aproape nimic n-am durat*) să nu mai „doară”, fiecare sfâșiere e privită ca săgeată răzbind sus, în alt orizont (*Arcașul*) – „să piară/ în oglinzi ireale/ vârtejurile finale” și „fereastra închisă, smulsă țândări,/ să nu mai oprească zborul de îngeri” (*Vârtej, Ziua la care nu pot ajunge*). Sângerările, „otrăvurile de preț”, Frumuseți, Iubire, se zbuciumă încă în miezul acestei poezii, dar expresia lor ajunge la cititor dezlegată de sentimentalism și de podoabe, tenta paremiologică nu e ocolită, versul e bătut pe tăișul unei purități clasice – mărturii ale efortului de a transforma „experiența în conștiință” și de a intelectualiza, precum Emily Dickinson (N. Manolescu), emoția, adumbrind-o, transformând-o în „semne drepte” și tâlcuri: „Pe negativul tăcerii, totul clar se aude”. Cu discreție, cu sintagme „tocite” (Romul Munteanu), tensiunea lirică este menținută totuși. Se ivește odată cu acuitatea observației asupra contradicțiilor inerente iubirii, balans între incoruptibil și trecător („Te-aș privi prin cleștar de tabernacol/ dar ispitite, brațele mele spre tine tind”), între viață și moarte („Cerșind stăm la marginea drumului, coarde rupte, cerul cort,/ câteodată mortul mă sprijină, alteori eu îl port”), catalizatoare a răului, cum și a binelui („Ca porumbița știu să fiu,/ ca șarpele – altădată”, „Om de lut cu gură de floare,/ o vorbă e dulce și alta mă doare”). De asemenea, prin rostirea lor fără exaltare, cumpănită, ca și cum acordul dominant, copleșitor, ar trage altundeva, nu aici și nu printre „imagini vizate, pierdute, răscolitoare”. S. face să se perceapă, aproape mistic, participarea trăirii la o lumină ce nu mai poate fi despărțită de sursa supremă, a dumnezeirii: „Și, totuși, e-n străfunduri o lumină în care totul îți apare/ asemeni unui drum scânteietor spre o lumină și mai mare,/ o împăcare” – *S-ar cuveni...*). Izbucnirea dimineții este momentul grației. Lumina șterge dezastrele războiului și amuțește durerea: „orașul e numai lumină și tăcere./ Zidul din coasta casei își arată rănile, nesinchisit ca Iov,/ se pleacă asemeni greșelilor ce nu pot fi îndreptate,/ dună de voită singurătate...” (*Dimineată de iulie*). Amintirea scaldei de copil „la mănăstire în ochiul de smarald/

vara, la ceas însořit” se înscrie, prin puterea luminii, într-o nesfârșire paradisiacă: „Pumnul mic tremura în mâna ei caldă;/ în apă dansau nuferi și picioarele ei de palid mărgeară,/ deasupra, fumurii libelule – vedeam soarele ca prin geam./ Ea, la douăzeci de ani, s-a frânt ca o floare moartă.../ Nu știu, mai țin eu minte sau mi s-a povestit”. Chiar rănilor iubirii, în lumină, se arată limpezite, fără resentiment: „În rare fâșii de lumină zburneau șopârle aurii,/ brațul tău cald îmi cuprindea mijlocul și inima,/ îmi purta pasul, pasul spunea: Numai noi, numai noi!/ Rochia frumoasă se agăța de crengi – ai păstrat fâșia –/ lasă culorile mele să fluture la ghirlanda amintirii” (*Plimbare în primăvara trecută*). Concentrându-se asupra „stării de grație” (Eugen Simion) a iubirii și dăruirii, notată cu austeritate și prospețime, cinstind ființa de lumină a omului și toate cele ce, cu umilitate – floare, buruiiană, găză, pasăre –, evocă miracolul vieții, poezia dovedește că emoția, ca aprofundare a umanului prin rostirea directă, dar pătrunsă de spirit, continuă să fie esența lirismului. A trăi înseamnă și a povesti; rememorarea aduce la suprafață accente semnificative, linii ale înțelesurilor. E ceea ce își propune S. în proza sa – poem, evocare, jurnal, forme alunecând una în alta și într-un întreg ineluctabil. Crâmpenele pe care le adună această proză secvențială, dincolo de încercarea de a prinde un „fir trecut pierdut”, sunt modulații pe tema trecerilor fantomatice într-o aventură care s-a consumat numai „în adâncul ființei” povestitorului. „Întocmai așa s-a petrecut cu regii, pionii, cu nebunii și cu caii mei, nici unul n-a rămas în picioare și mă întreb dacă era noapte sau zi, sau în ce anotimp sau în ce loc s-au prăbușit și e uimitor cât de interșantajabile pot fi siluetele jocului” (*Semne ale amintirii*). Risipa, instabilitatea memoriei sunt oprite prin concentrare simbolică. Se întâmplă cu descrierea locuinței, tabloul de deschidere a pseudo-romanului *Castelul de apă*: „pe o fâșie îngustă”, în pantă, la baza urcușului – un om fără vârstă, paznic, aproape o sosie a lui Caron, acestea și altele, precum fascinația „abisului curții de jos”, chemarea clopoțelului, Nebuna, figură a rătăcirii, apar drept semnale ale unui „dincolo” ce, ascuns, pândeste lucrurile. La fel, „colina de argilă”, din *Excursië*, Vulcanii Noroioși, în *Zodia Pâclelor*, devin sigle ale rătăcirii sufletului prins între viață și moarte: „Sângele vânat, păstos, al vulcanului colcăie în tăcere... Fantomatice valuri încremenite se conturează pe fond de lumină astrală. Aparenta lor împietrire e dementială chemare. Dar încotro să te mai îndrepti după ce ai ajuns aici? Reflexele devin lente, vocile înăbușite...”. Pagini pătrunzătoare, în *Totul, și nu doar via, a fost un vis*, surprind eterna întrepătrundere dintre bine și rău în invazia șobolanilor simultană miracolului vieții în vie. În „Guignol”-ul pe care l-a trăit în copilărie și pe care îl reînvie, S. lasă să se vadă reperele unui traseu inițiat: de la visul aureolat dar plin de primejdii al contopirii cu mama moartă, la deprinderea îndurării și rezistenței, cuprinsă în figura mitică a bunicii, tăcută, muncitoare și demnă, precum Fefelega lui Agârbiceanu (M. Zăciu), în fața înverșunării sorții.

„Traseu” care se oprește, ignorând eveniment, document, program de artă, la instanțele de angajare existențială – o iubire frântă de moartea bărbatului, căreia i se dă, cu discreție, puterea a ceea ce, nerostit, rămâne întreg, intangibil; întâlnirea cu marea, experiență, aici, a nemărginirii; trăirea purității, în livadă sau „la celălalt mal”, în mănăstire; mirajul artei. Restul sunt „plictiseli”. Și când nu urmărește, obsesiv, fondul întunecat, de gravură veche, expresie, ca în pictură, a durelor, inexorabilelor legi ale vieții, când „lanterna magică” a amintirii este silită să cedeze în fața realității, chiar și atunci încercarea de desfacere de constrângeri există, de data aceasta, sub semnul umorului. Funcția măscăriciului din circ este preluată de naratoare. Ea detectează, cu savoare, în faire-part-uri, bilete de amor, destăinui, pretenția și închistarea traiului provincial. Gesturi epopeice, precum răpirea ei din casa tatălui, pusă la cale de bunică, apar relativizate cu umor. Autoironia înduișată o urmărește pe micuță în emfaticile ei reprezentatii teatrale cu „Alexandru Cuza, Domnul românesc”, care „el îmi face curte și eu nu primesc, căci sunt fată-n casă...”. Trinitatea mecanic-maniacă a mătușilor din *Întunecarea coliviei*, modista Clara, „integrându-se”, cu pleureuse-le capelinelor și jerbele pălăriilor, în „fieful dricarilor”, unde, printr-o ironie a soartei, își avea atelierul, ajung siluete trecătoare și, prin necunoaștere de sine, tulburătoare, în carnavalul nepăsător al vieții. Bogăția și finețea mănuii mijloacelor prozei, la S., se subordonează fluxului memoriei afective, ce-și arată atotputernicia în întreaga sa operă: „Vrăjită, n-am uitat nici o petală și, aproape fără să prind de veste, se înfiripa un poem”.

Traducerile scriitoarei, când n-au fost cerute de scenă sau de nevoia de exercițiu, urmează, și ele, drumul descoperirii interioare. Exacte din punct de vedere tehnic și inspirate din punct de vedere poetic, urmăreau să impună, începând din 1947 și făcând operă de pionierat, spiritul liber al Americii, reprezentat de umanitarismul lui Walt Whitman în poezie, în proză de Faulkner, iar în teatru prin O'Neill, autor ce a translat tragedia în universul uman obișnuit. S. a realizat o panoramă cuprinzătoare a direcțiilor din poezia americană a secolului al XX-lea, primei selecții antologice adăugându-i alte 13 nume în volumul căruia i se dă ca titlu un vers din Walt Whitman: „Aud cântând America (feluritele-i innuri)”. De lirica irlandeză și engleză, din care a dat selecții, o apropia preferința pentru expresia lirică, astfel încât, în temeiul unor atare afinități, ajunge să tălmăcească în limba Marelui Brit poemele pe care românul Vasile Voiculescu le-a scris în descendența intertextuală a sonetelor lui Shakespeare. Nume de referință în arta plastică, scriitoare și traducătoare remarcabilă, S. a lăsat o operă de mare coerență, profunzime, farmec și deschidere umană.

SCRIERI: *Poesii*, pref. Perpessicius, București, Ed. Coresi, 1945; *Poeme*, prezentare M.R. Paraschivescu, București, EPL, 1969; *Evocări de călătorie*, Ed. Cartea Românească, București, 1970; *Castelul de apă*, București, Ed. Cartea

Românească, 1972; ed. pref. Roxana Theodorescu, introd. Mariana Vida, Botoșani, Ed. Grafik Art, 1998; *Soare difuz. Poeme*, București, Ed. Cartea Românească, 1974; *Din petece colorate. Povestiri*, București, Ed. Cartea Românească, 1977; *Poeme. Imagini. Proze*, pref. Dan Hăulică, București, Ed. Eminescu, 1977; ed. 2, îngr. Mariana Vida și Mircea Barzucă, pref. Dan Hăulică, București, Ed. Scaiul, 2004; *Oblic peste lume. Proze*, București, Ed. Eminescu, 1979; *Poeme*, București, Ed. Eminescu, 1983; *Culorile cântecului. Les couleurs de la chanson. The colours of the song*, ed. trilingvă, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984; *Ecran. Culegere de versuri originale*, pref. Marin Sorescu, București, Ed. Eminescu, 1985; *Viața prin hublou*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1986; *Poezii. 1945–1986*, pref. Eugen Simion, București, Ed. Eminescu, 1988; *Poezii. 1945–1987*, pref. Ana Blandiana, București, Ed. Alicat, 2005. – **Traduceri:** *Poezia poloneză contemporană*, București, Ed. Cartea Românească, 1935 (în colaborare cu Dusza Czara); Eugene O'Neill, *Din jale se întrupează Electra*, București, Ed. Socec, 1943; ed. 2, București, Ed. Pro Pace, 1945; ed. 3, București, Ed. Socec, 1946 (în colaborare cu Petru Comarnescu); Walt Whitman, *Poeme*, București, Ed. Pro Pace, 1946; *Antologie a poeziei americane moderne. De la Walt Whitman la contemporani*, pref. Petru Comarnescu, București, Editura de Stat, 1947; ed. (*Aud cântând America. Antologie de poezie modernă americană*), pref. Petru Comarnescu, Cluj, Ed. Dacia, 1973; William Faulkner, *Victorie*, București, ESPLA, 1958; John Aldridge, *Aur și nisip*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1962; *Măhnirea e mai grea decât marea. Tălmăciri din lirica veche a Irlandei*, pref. Mihail Stănescu, București, Ed. Albatros, 1974; *Eternă bucurie-i frumusețea. Antologie de poezie britanică*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1977; ed. 2, pref. Mircea Cărtărescu, București, Ed. Alicat, 2007; *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare. Shakespeare's last Sonnets as fancied in an Imaginary Romanian Translation by V. Voiculescu*, ilustrații trad., București, Ed. Eminescu, 1982.

Repere bibliografice: Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistică românească*, II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, Ed. Humanitas, 1992, 181; Sandu Eliad, *Cronica teatrală: Jerzy Tepa*, „Spioana”. Tr. Margareta Sterian și Dusza Czara, „Facla”, 1934, 897; N. Ladmiss-Andreescu, *Dusza Czara și Margareta Sterian: Antologia poeziei poloneze contemporane*, „Lanuri”, 1935, 17; F. Aderca, *Un mănunchi de artiști*, „Vremea”, 1935, 379; Vasile Damaschin, *Caleidoscop intelectual: Rainer Maria Rilke*. Tr. Margareta Sterian, „Seara”, 1939, 611; Ulysse [G. Călinescu], *Catalog*, „Tribuna poporului”, 1944, 51; Octav Șuluțiu, „Poesii”, „Drumul femeii”, 1945, 15; Perpessicius, *Opere*, XI, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, EPL, 1980, 202–203; Octav Șuluțiu, *Walt Whitman*, „Poeme”, „Apărarea”, 1946, 1; Pompiliu Constantinescu, *Caleidoscop*,

îngr. Constanța Constantinescu, București, Ed. Cartea Românească, 1974, 263–265; Maria Banuș, *Margareta*, „Contemporanul”, 1969, 46; Nicolae Manolescu, „Poeme”, „Contemporanul”, 1969, 51; Veronica Porumbacu, „Poeme”, „Viața românească”, 1970, 4; Dinu Flămând, „*Evocări de călătorie*”, „Luceafărul”, 1971, 12; Mircea Iorgulescu, „*Evocări de călătorie*”, „România literară”, 1971, 6; Victor Felea, „*Castelul de apă*”, „Tribuna”, 1972, 26; Mircea Iorgulescu, „*Castelul de apă*”, „Luceafărul”, 1973, 9; Nicolae Balotă, „*Aud cântând America*”, „România literară”, 1974, 10; Laurențiu Ulici, „*Aud cântând America*”, „Ateneu”, 1974, 4; Virgil Raicu, *Critica – formă de viață*, București, Ed. Cartea Românească, 1976, 215–217; S.C. [Sultana Craia], *Ecouri crepusculare*, „Luceafărul”, 1977, 33; Virgil Mocanu, *Pictură și poezie*, „România literară”, 1977, 40; Emil Manu, *Polivalența Margaretei Sterian*, „Săptămâna”, 1977, 357; Sorin Titel, *Două prozatoare*, „România literară”, 1977, 46; Dan Hăulică, *Margareta Sterian, Tradiție și libertate de visare*, „Contemporanul”, 1977, 39; Olga Bușneag, *Margareta Sterian*, București, Ed. Meridiane, 1977; Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, Ed. Cartea Românească, 1977, 158–162; Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, I, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1977, 224–227, II, 42–46; Nicolae Manolescu, *Drumurile creației*, „România literară”, 1978, 17; Emil Nicolae, „*Poeme. Imagini. Proze*”, „Convorbiri literare”, 1978, 7; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni*, Buzău, 1980, 81–83; Mircea Zăciu, *Cu cărțile pe masă*, București, Ed. Cartea Românească, 1981, 93–96; Augustin Buzura, *Margareta Sterian*, „Tribuna”, 1982, 11; Marin Sorescu, *Dialog cu Margareta Sterian*, „Ramuri”, 1983, 1; Victor Felea, *Sonetele lui Vasile Voiculescu în engleză*, „Tribuna”, 1983, 5; Romul Munteanu, *Consecvența cu sine*, „Flacăra”, 1984, 3; Radu Cârnecki, *Spiritul renascentist într-o expresie modernă*, „Contemporanul”, 1984, 38; Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, III, București, Ed. Cartea Românească, 1984, 88–94; Muzeul de Artă al RSR, *Margareta Sterian. Tradiție și transfigurare poetică*, București, Ed. Arta Grafică, 1984; Virgil Mocanu, *Structuri și sinteze*, Iași, Ed. Junimea, 1984, 177–181; *Margareta Sterian*, introd. Marin Sorescu, București, Ed. Meridiane, 1985; Eugen Simion, *Proza poetică*, „România literară”, 1986, 45; Mircea Iorgulescu, *Sora norului*, „România literară”, 1988, 22; Ov.S. Crohmălniceanu, *O artistă distinsă*, „România literară”, 1989, 12; Virgil Mocanu, *Margareta Sterian*, București, Ed. Meridiane, 1990; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. Mircea Handoca, București, Ed. Humanitas, 1991, 244–247; Eugen Simion, *Margareta Sterian*, „Literatorul”, 1992, 41; Dan Grigorescu, *La plecarea Margaretei Sterian*, „Literatorul”, 1992, 41; Mircea Deac, *Margareta Sterian și spiritul avangardei*, „Literatorul”, 1994, 3; Florea Vasile, *Margareta Sterian*, București, Ed. „Arc 2000”, 1995; Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București,

Ed. Humanitas, 1995, 155–159; *Pictori evrei din România. Jewish painters in Romania. 1848–1948*, ed. bilingvă, studiu și selecția lucrărilor Amelia Pavel, București, Ed. Hasefer, 1996, 31–32; G.Ș. [Geo Șerban], *Reverii în oglindă*, „Realitatea evreiască”, 1999, 89–90; *Dicționarul scriitorilor români*, IV, coord. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, Ed. Albatros, 2002, 381–383; Lucian Regembogen, *Grandes dames de la Peinture moderne*, București, Ed. Universală, 2001, 285–291; *Margareta Sterian*, Antologie de texte critice și introd. Mariana Vida, București, Ed. „Arc 2000”, 2002; *Artiști ai secolului XX*, „Adevărul literar și artistic”, 2002, 637; Mariana Vida, *Margareta Sterian. Opera grafică*, introd. Răzvan Theodorescu, București, Ed. Tehnică, 2003; Ioana Cristea și Aura Popescu, *Doamnele artelor frumoase românești afirmate interbelic*, București, Ed. Monitorul Oficial, 2004, 110–113; Iordan Chimet, *Indian Woman*, „România literară”, 2006, 1; *Între cer și pământ. Grădinile de vis ale Margaretei Sterian*, îngr. și introd. Mariana Vida, București, Ed. Scaiul, 2006; *Posteritatea unei mari artiste*, „Aldine”. Supliment săptămânal al ziarului „România liberă”, 2007, 587; [Mircea Barzuca despre Margareta Sterian], „Antic Art magazin”, 2007, 21.